

Слепченко О. О.,
начальник юридичного відділу,
старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін
Херсонської державної морської академії

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІЗ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ТОРГОВОГО ФЛОТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена особливостям адміністративно-правових норм, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні. Проаналізовано відповідні аспекти їх реалізації при формуванні системи підготовки спеціалістів відповідної галузі.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, вища освіта, вищий навчальний заклад, адміністративно-правові норми, морська освіта.

Постановка проблеми. Суспільні відносини у сфері вищої освіти породжуються системою юридичних норм, найбільш значний пласт є який займають норми адміністративно-правового характеру. При цьому адміністративно-правові норми, з одного боку, діють як засіб попередження, з іншого боку, навпаки, проявляються в конкретних правовідносинах із метою активного управлінсько-регулятивного впливу на соціальні процеси.

У вітчизняній юридичній науці питання адміністративно-правових норм, які встановлюють і регулюють відносини, які пов'язані з діяльністю вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту України, висвітлені недостатньо. У теорії адміністративного морського права та адміністративного права в цілому не вироблено єдиного розуміння адміністративно-правових норм, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні. У зв'язку із цим, метою статті є аналіз адміністративно-правових норм, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальній теорії адміністративного права визначено загальне поняття «адміністративно-правова норма».

На думку В.М. Столбового, під адміністративно-правовою нормою слід розуміти обов'язкове правило поведінки, яке встановлюється й охороняється державою та регулює суспільні відносини у сфері державного управління [1, с. 20].

Більш розгорнуте визначення адміністративно-правової норми надає О.І. Костенко: «Адміністративно-правова норма – це формальне визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, яке встановлюється та охороняється державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері забезпечення органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, судового захисту прав і свобод громадянина у сфері публічно-правових відносин, притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, а також у процесі державного і самоврядного управління в різних галузях» [2, с. 34].

У свою чергу вищі навчальні заклади з підготовки кадрів для торгового флоту в Україні є учасниками адміністративно-правових відносин, оскільки виступають носіями прав і обов'язків, що закріплені та забезпечені відповідними адміністративно-правовими нормами.

Зокрема, вищим навчальним закладам із підготовки кадрів для торгового флоту в Україні притаманні такі ж ознаки, як і суб'єктам адміністративного права:

- оскільки вони є юридичними особами, то характеризуються зовнішньою відокремленістю;
- готують фахівців для торгового флоту як із числа громадян України, так і іноземців;
- основним призначенням є надання освітніх послуг;
- можуть знаходитися в державній власності;
- можуть знаходитися як у прямому підпорядкуванні Міністерству освіти і науки України, так і Міністерству аграрної політики та продовольства України;
- виступають як суб'єкти державного управління відносно курсантів та студентів та підпорядкованих їм структурних органів;
- управління вищими навчальними закладами здійснюють як загальні, так і спеціальні суб'єкти;
- фінансування може здійснюватися як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок фізичних осіб.

Аналізуючи вищевказане, можна дати визначення адміністративно-правових норм, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні.

Адміністративно-правові норми, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні, – це загальнообов'язкові правила поведінки, які встановлюються та охороняються державою і покликані регулювати суспільні відносини, що виникають і розвиваються у сфері державного управління, пов'язаного з реалізацією державної політики через вищі навчальні заклади у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації морських фахівців.

Закон України «Про вищу освіту» містить цілий ряд норм, що встановлюють певні права і обов'язки для навчального закладу та його компетенцію. Через компетенцію вузу реалізуються адміністративні права закладу, пов'язані із здійсненням регулювання державою освітнього процесу.

Адміністративно-правові норми, що регулюють діяльність вищих навчальних закладів морської галузі, можна об'єднати в декілька груп, які визначають:

- адміністративно-правові засади організації діяльності, процедури створення, реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу;
- державний стандарт вищої освіти, структуру вищої освіти, освітні рівні вищої освіти, рівні акредитації вищих навчальних закладів;

– управління в галузі вищої освіти, завдання, функції та повноваження органів публічного управління в галузі вищої освіти;

– правовий статус вищого навчального закладу та його структурних підрозділів;

– процедуру ліцензування освітньої діяльності, акредитації напрямів, спеціальностей вищого навчального закладу;

– умови прийому на навчання до вищого навчального закладу, порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб.

Зазначені адміністративно-правові норми відносяться до підгалузі адміністративного права – морське адміністративне право.

Морське адміністративне право – це сукупність встановлених державою правових норм, що регулюють суспільні відносини між органами державної влади на морському транспорті і різними фізичними та юридичними особами [3].

У морському адміністративному праві такі адміністративно-правові норми мають характерні особливості:

1) вони встановлені не лише в нормативно-правових актах вітчизняного законодавця;

2) забезпечуються публічні права і свободи людини і громадянина, функціонування громадянського суспільства та держави;

3) за їх порушення застосовується не тільки державний примус.

Розглянемо такі особливості на прикладі формування адміністративно-правової норми, яка визначає діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні.

Особливостями адміністративно-правових норм для морських навчальних закладів є те, що вони встановлюються не лише органами, згідно ієрархії, закріпленою Законом України «Про вищу освіту» [4], але й іншими спеціальними суб'єктами і можуть бути похідними від інших адміністративних норм.

Формування адміністративно-правової норми, яка регулює діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні, можна розділити на два рівні.

Перший рівень – глобальний. На розвиток будь-якої системи права в країні впливають міжнародні норми та процеси. Так, підготовка фахівців в Україні повинна будуватись у відповідності до міжнародного законодавства.

Враховуючи міжнародний характер судноплавства, джерелами формування є міжнародні договори України.

Ратифікувавши Кодекс про підготовку, дипломування моряків та несення вахти 1978 року (ПДНВ), наша держава закріпила загальнообов'язкові правила та вимоги щодо підготовки моряків в Україні.

Зазначена конвенція закріплює міжнародні норми підготовки та дипломування моряків і несення вахти: моряки на судах повинні бути належним чином навчені і підготовлені, мати достатній практичний досвід, навички та кваліфікацію, відповідати вимогам щодо віку, стану здоров'я та бути придатними до виконання своїх обов'язків таким чином, щоб забезпечити охорону людського життя і збереження майна на морі, а також захист морського середовища [5].

Саме в зазначеній конвенції визначаються основні навички, якими особа повинна володіти, закінчивши морський навчальний заклад (перелік фахових та загальних знань моряка).

Проте до міжнародних конвенцій, що містять норми морського адміністративного права, постійно вносяться зміни та доповнення. Унаслідок цього вітчизняна система повинна встигати за їх відображенням у національному законодавстві.

Незакріплення в національних адміністративно-правових нормах ключових міжнародних вимог щодо підготовки фахівців для торгового флоту у вигляді певних правил поведінки може бути підставою для виключення України з «білого списку».

Згідно циркуляру Міжнародної морської організації MSC.1 / Circ.1163 / Rev.7 від 24.05.2011 року Україна входить до списку держав-учасників Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року, а також свосчасно і в повному обсязі надає інформацію щодо національної системи морської освіти і її відповідності положенням Конвенції [6].

Якщо держава потрапляє в так званій «білий список», то фахівці морської галузі, які отримують відповідну освіту в національних морських вузах, мають можливість працевлаштуватися на судна в більшості країн світу.

Другий рівень – національний. Саме на вказаному рівні закріплюються ключові позиції щодо обов'язкових правил поведінки, відображених в адміністративно-правових нормах.

Так, у Морській доктрині України зазначається, що «державна система забезпечення безпеки судноплавства повинна стати ефективним інструментом розв'язання завдань державної морської політики за умови функціонування таких основних її складових: системи підготовки та перепідготовки фахівців для морської галузі, а також органів і підприємств, які провадять діяльність із забезпечення безпеки судноплавства» [7].

Саме на вказаному рівні держава повинна розробити та реалізувати державні правила поведінки, які регулюють підготовку, дипломування моряків тощо.

Висновки. Таким чином, ключовою особливістю адміністративно-правових норм, які визначають діяльність вищих навчальних закладів із підготовки фахівців для торгового флоту в Україні є те, що ці правила повинні відображати всі державні норми відносно моряків і, природно, поряд із національними, враховувати положення міжнародних конвенцій.

Для втілення норм адміністративного права в життя необхідно забезпечити безумовну відповідність поведінки суб'єктів адміністративного права вимогам правової норми.

Адміністративно-правові норми для морських навчальних закладів мають особливості, характерні не тільки для цієї категорії закладів, але й для адміністративного морського права в цілому.

Література:

1. Столбовий В.М. Адміністративне право України : [навч. посібник для підготовки до іспитів] / В.М. Столбовий. – К. : КНТ, 2009. – 150 с.
2. Костенко О.І. Адміністративно-правова норма як об'єкт тлумачення: загальнотеоретичний аналіз / О.І. Костенко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 103–107.
3. Горчаков С. Источники морского административного права Украины / С. Горчаков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portsukraine.com/node/2720>.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-УІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
5. Международная конвенция о подготовке и дипломированию моряков и несения вахты : по состоянию на 01.04.2014р. // Международная морская организация. – Санкт-Петербург : ЦНИИМФ, 2010. – 806 с.
6. Украина остается в «белых списках» IMO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://transport-journal.com/dlya-hlavnoj-stranytsyis-foto/ukrayna-ostaetsya-v-belyih-spyskah-imo>.
7. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 р. № 1307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>.

Слепченко А. А. Особенности административно-правовых норм, которые определяют деятельность высших учебных заведений по подготовке специалистов для торгового флота в Украине

Аннотация. Статья посвящена особенностям административно-правовых норм, которые определяют деятельность высших учебных заведений по подготовке специалистов для торгового флота в Украине. Проанализированы соответствующие аспекты их реализации при формировании системы подготовки специалистов соответствующей отрасли.

Ключевые слова: административно-правовые отношения, высшее образование, высшее учебное заведение, административно-правовые нормы, морское образование.

Slepchenko O. Peculiarities of administrative-legal regulations, determining the activity of higher educational institutions which prepare specialists for the merchant fleet in Ukraine

Summary. This article is devoted to peculiarities of administrative-legal regulations, determining the activity of higher educational institutions which prepare specialists for the merchant fleet in Ukraine. Corresponding aspects of realizing them in the process of forming the system of training specialists for a definite area are analyzed.

Key words: administrative-legal, higher education, higher educational institution, administrative-legal regulations, maritime education.